

دین ایران باستان

دوشن گیمن

ترجمه رویا منجم

Duchesne - Guillemin, Jacques

دوشن گیمن، ژاک، ۱۹۱۰ -

دین ایران باستان / دوشن گیمن؛ ترجمه‌ی رویا منجم. - تهران: علم،

۱۳۸۱.

ISBN 964 - 405 - 151 - 3

۴۷۱ ص.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Religion of ancient Iran.

عنوان اصلی:

کتابنامه به صورت زیرنویس:

۱. ایران -- دین. ۲. زردشتی. الف. منجم، رویا، ۱۳۳۴ - ، مترجم. ب.

عنوان.

۲۹۹ / ۱۵

BL ۲۲۷۰ / ۹۹۹

۱۳۸۱

م ۸۱ - ۲۷۹۳۹

کتابخانه ملی ایران

شماره

دین ایران باستان

نویسنده: دوشن گیمن

ترجمه: رویا منجم

حروفچین: مزده آزاد

چاپ دوم، (اول ناشر) ۱۳۸۵

تیراژ: ۳۳۰۰ نسخه

لینوگرافی: صدف

چاپ: تک

خیابان انقلاب - بین خیابان فخر رازی و دانشگاه شماره ۱۳۵۸ تلفن: ۶۶۴۶۵۹۷۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۶۴ - ۴۰۵ - ۱۵۱ - ۳ ISBN 964 - 405 - 151 - 3

۹	یادداشت مترجم
۱۱	پیش‌گفتار تکبیر و جاماسپ آسا
۱۵	پیش‌سخن
۱۷-۳۳	مقدمه
۲۵	الف) یک سنت زنده / ۱۷ □ ب) طرح جغرافیایی و تاریخی / ۲۱ □ هخامنشیان / ۲۳ □ اشکانیان / ۲۴ □ ساسانیان / ۲۵ □ اسلام / ۲۶ □ مهاجرت / ۲۷ □ ج) کتاب‌شناسی عمومی / ۲۹ □ کتاب‌شناسی دوره‌ای / ۳۰ □ دریاهای زردش‌های ایران / ۳۱ □

۳۳-۱۰۶

فصل اول / متن‌ها

الف) متن‌های خبرایرانی / ۳۵ □

۱. متن‌های میخی / ۳۵ □ ۲. عهد عتیق مدیترانه‌ای / ۳۸ □ کتاب‌شناسی ایران و دنیای کهن / ۳۵ □ ۳. متون هری /

۳۷ □

ب) متن‌های ایرانی / ۴۹ □

۱. اوستا / ۴۹ □ الف) چکیده‌ای اوستا / ۵۰ □ ۱) پنا / ۵۰ □ ۲) وِسپرِت (وِسپرِد) / ۵۴ □ ۳) ویدیه‌دات

(وندیداد) / ۵۵ □ ۴) سی‌روزه / ۵۶ □ ۵) پشت‌ها / ۵۶ □ ۶) خرده اوستا / ۶۲ □ ب) ثبت اوستا به صورت نوشته /

۶۳ □

ج) استفاده کنونی / ۶۶ □

ویرایش‌های نوین و قابل استفاده‌ی اوستا / ۷۷ □

۲. کتاب‌های پهلوی / ۸۱ □

الف) آثار تاریخ‌دار یا تاریخ پذیر / ۸۱ □ ۱) پندش / ۸۱ □ ۲) دینکرد / ۸۷ □ ۳) گنجگ هبدالله / ۸۹ □ ۴)

روایت آنور فرنیخ / ۸۹ □ ۵) گزیده‌های زادسیرم / ۸۹ □ ۶) آثار منوچهر، برادر زادسیرم / ۹۰ □ نامکی‌ها

(نامه‌ها) / ۹۰ □ دادستان دینک / ۹۰ □ ب) آثار بی‌تاریخ / ۹۰ □ ۱) شکند گومانیک و بیچار (گزارش گمان‌شکن) /

۹۰ □ ۲) دانستان مینوک خرد (دادستان مینوی خرد) / ۹۱ □ ۳) چم کوستیک / ۹۱ □ ۴) اندوزها و سایر کتب

عملی / ۹۲ □ ۵) متن‌های مربوط به اخلاق و رسوم دینی / ۹۳ □ ۶) ویجیردهای دین مزدیسنی / ۹۳ □ ۷)

ارادایراف نامه / ۹۳ □ ۸ یوشیت فریان / ۹۲ □ ۹ متن های آخر الزمانی / ۹۲ □ ۱۰ مادیگان هزاره داستان / ۹۵ □

۱۱) روایت فیهیت آشوهستان / ۹۵ □ پورستی ها / ۹۵ □ ۱۳ آثار غیردینی / ۹۶ □

۳. متن هایی به زبان پازند، پارسی، فارسی و گجراتی / ۹۶ □

۴. کتیبه های ایرانی / ۱۰۲ □

الف) هخامنشیان / ۱۰۲ □ ب) ساسانیان / ۱۰۲ □

فصل دوم / اعمال دینی

الف. آیین ها / ۱۰۹ □

۱. پستا / ۱۰۹ □ ۲. آتش / ۱۱۵ □ الف) مراقبت از آتش / ۱۱۵ □

ب) برپایی آتش / ۱۱۹ □

ج) پناه های یادبود آتش / ۱۲۳ □

۱. برج ها / ۱۲۳ □ ۲. مبد ذهن خلایان / ۱۲۵ □ ۳. ایوان ها / ۱۲۵ □ ۴. معابد / ۱۲۶ □ ۵. پنجکنت / ۱۲۶ □ ۶

اتاق های برمی / ۱۲۷ □ ۷. و شاهپور / ۱۲۸ □ ۸. چهارطاقی / ۱۲۸ □ ۹. الف) مجموعه های بزرگ... / ۱۲۸ □ ب)

مجموعه های کوچک تر / ۱۲۹ □ ج) چهارطاقی های پرت پی راهرو / ۱۳۰ □ د) مجمر / ۱۳۰ □

د) محل آتش های اصلی / ۱۳۱ □

ه) آتش در زندگی ملی / ۱۳۲ □

و) آزمون های دشوار / ۱۳۳ □

ز) اسطوره ها و افسانه های آتش / ۱۳۶ □

۳. هومه / ۱۳۹ □ ۴. قربانی خون / ۱۴۲ □ ۵. آیین های نشیج، نظیر و شرف (رازآموزی) / ۱۴۸ □ الف) مراسم

نشیج / ۱۴۸ □ ب) نظیر / ۱۵۲ □ سگ دید / ۱۵۶ □ گومز / ۱۵۷ □ ج) توبه / ۱۵۸ □ د) شرف (رازآموزی) /

۱۵۹ □ ه) موبدان / ۱۶۰ □ ۶. تعطیلات و تقویم / ۱۶۳ □ جشن های فصلی / ۱۶۳ □ تعطیلات مربوط به یادبود

درگذشتگان / ۱۶۴ □ جشن الوهیت ها / ۱۶۵ □ جشن سال نو / ۱۶۶ □

ه) اخلاق / ۱۷۳ □

فصل سوم / مسایل مربوط به منشاء

۱۸۳-۲۷۹

۱. تاریخ / ۱۸۵ □ ۲. زادگاه / ۱۸۸ □ ۳. زندگی و شخصیت / ۱۹۰ □ ۴. تعالیم / ۱۹۵ □

ب. ایران تا زمان امپراطوری هخامنشی / ۱۹۶ □

۱. پیش تاریخ / ۱۹۶ □ ۲. زیر پایه ها / ۱۹۷ □ ۳. سکایان / ۱۹۹ □ ۴. مادها / ۲۰۲ □ ۵. هخامنشیان / ۲۰۴ □ الف.

کوروش / ۲۰۲ □ ب. کمبوجیه / ۲۰۷ □ ج. داریوش / ۲۰۸ □ د. خشایارشا / ۲۱۰ □ ه. اردشیر اول، سلق به

درازدست / ۲۱۱ □ و. اردشیر دوم، سلق به منمون (باسافقه) / ۲۱۲ □ ز. پادشاهای یس تاریخ / ۲۱۴ □

نمونه های مجسم / ۲۱۵ □ مهرها / ۲۱۶ □ ح. دین هخامنشیان و زردشت گرایی / ۲۲۲ □

ج. بازسازی های تطبیقی / ۲۲۶ □

۱. طبقات، عملکردها و ایزدان / ۲۲۶ □ الف. ایدنولوژی سه بخشی / ۲۲۶ □ ب. میره / ۲۲۸ □ ج. آیین یمن / ۲۳۱ □

د. وورلنه / ۲۳۲ □ ه. وایو / ۲۳۵ □ و. آتش / ۲۳۵ □ ز. آناهیتا / ۲۳۶ □ ح. سایر ایزدان / ۲۳۷ □ ۲. الوهیت های

اصلی / ۲۳۸ □ الف. وایو / ۲۳۹ □ ب. زروان / ۲۴۰ □ ۳. دوگرایی (ثنویت) / ۲۴۵ □ الف. اموردها و دنوهارها / ۲۴۵ □

ب. اشته-دروخ / ۲۴۷ □ ب. دوگرایی قوم گرایانه / ۲۴۸ □ ۴. موجودیت ها / ۲۴۹ □ الف. اشته / ۲۴۹ □ ب.

آرمیش / ۲۵۲ □ پ. هنوروتات و امرنات / ۲۵۲ □ ت. خشره / ۲۵۴ □ ث. وهورنه / ۲۵۴ □ ج. سپتمینو / ۲۵۵ □

۵. مراتب موجودیت ها / ۲۵۵ □ ح. دستگاه زردشت / ۲۵۸ □ سرلوشه / ۲۵۹ □ اهورامزدا و سایر

موجودیت ها / ۲۵۹ □ ه. کیهان شناسی / ۲۶۲ □ الف. کیهان ترازی های بازمانده / ۲۶۲ □ ب. دوره های جهان / ۲۶۷ □

۶. اوستا در چشم انداز / ۲۷۰ □ پتای هفت فصلی / ۲۷۱ □ دهاهای گانایی / ۲۷۳ □ ۷. ایران و فیلسوفان، از

هراکلیت تا افلاطون / ۲۷۵ □

فصل چهارم / از اسکندر تا پیامبر اسلام

۲۸۱-۲۲۹

الف. عصر پارت ها / ۲۸۳ □

۱. اشکانیان / ۲۸۳ □ ۲. الحضر، آشور، دروا / ۲۸۸ □ الف. الحضر / ۲۸۸ □ ب. آشور / ۲۹۱ □ ج. دروا -

اورویوس / ۲۹۱ □ ۳. ایزد اربابران / ۲۹۳ □ ۴. مراکز دینی / ۲۹۳ □ ۵. ارمستان / ۲۹۷ □ ۶. سوسیانه (عیلام) و

پارس / ۲۹۹ □ ۷. شرق ایران / ۳۰۳ □ الف. پیش از کوشانیان / ۳۰۳ □ ب. کوشانی ها / ۳۰۴ □ ج. سرخ گنل /

۳۰۷ □ د. کوه خواجه / ۳۰۸ □ ه. فکسیله و نفوذ میترا به هند / ۳۱۰ □

ب. نقش ایران در تفکر یونان‌گرا/ ۳۱۳ □

۱. مقان یونانی‌گرا/ ۳۱۴ □ ۲. سیاره‌های بابلی و نظم یونانی/ ۳۱۴ □ ۳. کروئوس و ابیون/ ۳۱۵ □ ۴. رمز و رازهای میترا/ ۳۱۵ □ الف) منابع/ ۳۱۵ □ ب) مسئله/ ۳۱۶ □ پ) رازآموزی و مراتب آن/ ۳۱۶ □ ت) زندگی میتراس/ ۳۱۷ □ ث) ایزدان یونانی - رومی/ ۳۱۹ □ ج) عناصر/ ۳۱۹ □ چ) آسمان و زمان/ ۳۲۰ □ ۱) بروج دوازده‌گانه، ثعلول، پادها و سیاره‌ها/ ۳۲۰ □ ۲) میترا و زمان در غرب ایران/ ۳۲۰ □ ۳) میتراس و زمان در رازها/ ۳۲۲ □ ۵) ایران و اسرائیل/ ۳۲۷ □ ۶) ایران و منابع مسیحیت/ ۳۳۳ □ ۷) ایران و آیین گنوسی/ ۳۳۶ □ ۸) ایران و مانی‌گرایی/ ۳۴۲ □ ۹) ایران و افسانه‌ی جام مقدس/ ۳۴۲ □

ج) ساسانیان/ ۳۴۶ □

۱. گاهشماری/ ۳۴۶ □ ۲. نهادها/ ۳۶۷ □ ۳. مجموعه خدایان/ ۳۷۱ □ ۴. مسئله‌ی زروان‌گرایی/ ۳۷۶ □ الف) واهحل کریستسن/ ۳۷۷ □ ب) واهحل وزندونک/ ۳۷۸ □ ج) واهحل یویس/ ۳۷۹ □ چ) واهحل فرای/ ۳۸۰ □ د) کیهان‌شناسی مزدایی/ ۳۸۲ □

۱. پیدایش کیهان/ ۳۸۲ □ الف) آفریدگار/ ۳۸۲ □ ب) مینوک/ ۴۸۵ □ ج) آفرینش مادی/ ۴۸۷ □ د) هزاره‌ها/ ۳۹۱ □ ۲. سه هزارسال از زمان حمله (تا ظهور زردشت)/ ۳۹۶ □ الف) روسپی (جهی)/ ۳۹۶ □ ب) حمله/ ۳۹۶ □ ج) کشتن گاو/ ۴۹۷ □ د) کشتن کیومرث/ ۴۹۸ □

ه. انسان‌شناسی/ ۳۹۹ □

۱. انسان در عالم/ ۳۹۹ □ ۲. سفر به آن جهان/ ۴۰۵ □ ا) یرخورده یا دوشیزه/ ۴۰۶ □ ب) پل/ ۴۰۷ □ ii) داوری/ ۴۰۸ □ ۷) پایان سفر/ ۴۰۹ □ ۷) ایدئولوژی شاهی/ ۴۱۰ □ و) سلطنت‌های افسانه‌ای/ ۴۱۱ □ ۳. زردشت/ ۴۱۲ □ ۴. نجات‌بخش‌های آتی و نوسازی نهایی/ ۴۱۷ □ الف) متن‌های آخرالزمانی ایرانی بنا به متن‌های یونانی و لاتین/ ۴۱۸ □ ب) مضامین آخرالزمانی در کتاب‌های پهلوی/ ۴۲۲ □ ۱) بازگشت به سرآغازها/ ۴۲۲ □ ۲) تناقضات/ ۴۲۶ □ ۳) ایدئولوژی شاهی/ ۴۲۸ □

۳۳۱-۳۶۱

فصل پنجم / دوران نوین

الف. ایران و اسلام/ ۴۳۳ □

۱. تغییر کیش و اداوندی حیات/ ۴۳۳ □ ۲. خصیصه‌های ایرانی در اسلام/ ۴۳۷ □ ۳. جنبش‌های دینی در

ایران اسلامی / ۴۳۹ □ ۴. ایران و صوفی‌گری / ۴۴۱ □

ب. پارسیان / ۴۴۵ □

فصل ششم / تاریخچه‌ی مطالعات ایرانی

۴۴۷-۴۴۲

یادداشت مترجم

این اثر به پیشنهاد و توصیه‌ی دکتر مهرداد بهار - روحش همیشه شاد باد - ترجمه شد. ایشان معتقد بودند که متن اثر باید درست به همان صورتی که هست، با همان تلفظ‌های هر چند گاه ناآشنا و نامرسوم در زبان فارسی متداول، برگردانده شود. در کل توصیه ایشان رعایت شده است، به جز چند مورد از اسامی و نام‌ها که به پیشنهاد ویراستار و ناشر به صورت تلفظ مرسوم آورده شده‌اند، مانند زادسپرم، به جای زاتسپرم، و ندیداد به جای وندیدات و...

ترجمه‌ی اولیه در زمان حیات دکتر بهار پایان یافت و تمامی تلفظ‌های اوستایی با ایشان بازبینی شد. (در صورتی که هنوز اشتباهی وجود داشته باشد، مسلماً مواردی بوده که با ایشان در میان گذاشته نشده است.) اگر تشویق دکتر بهار نبود، هرگز از عهده‌ی ترجمه‌ی این اثر، به سبب گستردگی و تخصصی بودنش بر نمی‌آمدم. به جز کمک‌های دکتر بهار، دکتر ابوالقاسم اسماعیل‌پور نیز با ویرایش اسامی و آقای محمدعلی مقدم‌فر با ویرایش متن؛ مرا مورد لطف خود قرار دادند.

بار دیگر تأکید می‌شود که در سراسر متن، اصل پیروی دقیق و کامل از سبک نگارش و تلفظ‌های نویسنده رعایت شده است. ناهمگونی‌هایی نظیر هوم، هومه یا ویشناسب و ویشناسپه و... متعلق به نویسنده است.

در این جا مایلم توجه خواننده را به دشواری متن از لحاظ حروفچینی و چاپ مجدد آن جلب و از خانم مژده آزاد و انتشارات علم سپاسگزاری و تقدیر کنم.

رویا منجم

پیش گفتار

با معرفی ترجمه‌ی انگلیسی این اثر عظیم و ماندگارِ پروفیسور ژاک دوشن گیمن، به خوانندگان گرامی، تنها افتخار می‌کنیم که توانسته‌ایم از زحمات بی‌کران او در تهیه و آماده‌سازی چنین بررسی دایرةالمعارف‌مآب پیام زردشتِ قدردانی کنیم. پانویس‌های بسیار و ارجاعات متقابل به نویسندگان مختلف در باره‌ی موضوعات عقیدنی و مراسم گوناگون، شاهده‌ی است برای پژوهش‌های پردامنه و داوری بی‌طرفانه‌ی این پژوهشگر ادیان ایران، که با این اثر خود، چگونگی نگرش عادلانه و آزادمنشانه نسبت به متونی که در اختیار دارند را به پارسیان نشان داده است.

طرح و دامنه‌ی این کتاب به راستی گسترده است. دوشن گیمن با حفظ توازن در داوری خود، باورهای امروزی (پذیرفته شده یا قابل بحث) و اعمال آیینی که عموماً برای پارسیان عامی ناآشناست را مطرح می‌کند. ادوار مختلف به طور گسترده بررسی می‌شوند: پیش تاریخ، هخامنشیان، پارت‌ها، ساسانیان و امپراطوری‌های اسلامی، و همچنین روابط بین زردشت‌گرایی و سایر ادیان. تحلیل تکامل تعالیم بنیادین تحت تأثیرات بیرونی، اغلب باعث، تصحیح تصورات نادرستی که در ایمان پارسیان نفوذ کرده بود، می‌شود. در این میان دو پژوهشگر پارسی - اونوالا و دابار حضور برجسته‌ای دارند. او سایر دین‌شناسان مانند بیلیموریا را هم از قلم نمی‌اندازد. شاید هشدار بدبینانه‌ی او بر حق باشد:

«از زمان استقلال هندوستان در ۱۹۴۷، وضعیت پارسیان توسط رژیم‌هایی که به سوسیالیسم یا سرمایه‌داری دولتی متمایل شده و به سرمایه‌های خصوصی حمله می‌کند،

تهدید و مورد تجاوز قرار گرفته است.

از آن زمان ادامه‌ی هیچ‌گونه حیاتی بدون کمک دولت امکان‌پذیر نیست، برای نمونه، مدارس پارسی یا باید غیرپارسی‌ها را بپذیرند و یا نابود شوند. به زودی، شاید چیزی از باورها و آداب و رسوم پارسی، از تمایل آنان حتی به ایجاد گروه‌ها و عزم راسخ در جهت حمایت از این گروه‌ها باقی نماند. این که روزی اجتماع پارسیان ناپدید شود و در آتشخوان هند نو ذوب گردد، دور از ذهن نیست. آنگاه کوچک‌ترین گروه از بزرگ‌ترین ادیان از هستی خویش ساقط خواهد شد.»

معذک این پیشگویی شوم می‌تواند از جانب عوامل بیرونی تحقق نیابد. این دین از ارتدادهای مائوی و مزدکی، یا حمله‌های مسیحیت و اسلام - و تحت حکومت آشوری‌ها، مادها، هخامنشیان، یونانی‌ها و پارت‌ها از تغییراتی با خصلت سیاسی - پیروزمندانه جان سالم به در برده است. اما جست و جوی نوین مادی‌گرایانه‌ی پول و ثروت و قدرت، و بی‌تفاوتی نسبت به اقالیم باستانی می‌تواند در از هم گسستن ایمان باطنی این اجتماع کوچک نقش عمده داشته باشد. در تمامی اعصار و قرون و در تمامی کشورها همواره ستیزه‌هایی بین نگرش‌های راست‌دینانه و محافظه‌کارانه از یک سو و برخورد‌های منطقی از سوی دیگر وجود داشته که به شک‌گرایی انجامیده است. حتی نظریه‌های علمی گذشته به همین سان مورد حمله‌ی فرضیات جدید قرار می‌گیرد. نویسنده‌ی دانشمند این کتاب تأثیرات تعالیم مختلف جدید را در دین زردشت تحلیل کرده است. پارسیان که به *Ahura. tkāesas* (هورا تگیشا) معروف هستند، باید به احکام دینی پروردگار ایمان کامل داشته باشند. مادی‌گرایی ایمان باطنی بسیاری از اجتماعات بزرگ‌تر دیگر را نیز نابود می‌کند.

پارسیان باید بپذیرند که تنها تعداد انگشت‌شماری از پژوهشگران‌شان که آنان را در جهت درست هدایت کنند در اجتماع باقی مانده‌اند، و این کتاب درست در زمانی که بیش از همیشه مورد نیازست ظاهر می‌شود. همچنین باید تصدیق کرد که بسیاری از پژوهشگران اروپایی و امریکایی، از موضع مقایسه‌ی ادیان، به بسیاری از مسائل پیچیده‌ی زردشت‌گرایی علاقه‌ی قابل توجهی نشان داده‌اند (و می‌دهند). نوشته‌های

زردشتی - دینی، تاریخی، اجتماعی کلیتی واحد نیستند بلکه ترکیب هم‌نشین‌شده‌ی تعالیم بسیاری هستند که با گذشت زمان به یکدیگر افزون شده‌اند. نویسنده بسیاری از عناصر قابل بحث بیرونی را که وارد این نوشته‌ها شده است بررسی می‌کند.

پارسیان باید این حقیقت را که دین آن‌ها از جانب اهورامزدا به زردشت وحی شده است، جزء لاینفک کیش خود بدانند. این دین، عقیده یا دستگاه تفکری فلسفی انسان - ساخته نیست.

قوم‌شناسی از ظهور نژادهای مختلف با خصوصیات بیرونی و خصائص درونی‌شان اطلاع می‌دهد. شاید ایریته. رَیجَه - Airyana Vaegah منزلگاه اولیه‌ی نژادهای آریایی (متمایز از نژادهای سامی، سیاه و مغول) بوده است که شاخه‌هایی را به کشورهای بسیار از جمله ایران، و از فلات‌های آسیای مرکزی گرفته تا روستاهای قفقاز میانی گسیل داشته است. یمه و یونگهان yima Vivanhan (منو ویوسَوَت Manu Vivasvat ودایی) رهبر شاخه‌ی ایرانی در موطن اصلی بود. شاید بتوان معنای ضمنی آریایی به مفهوم «نجیب» را در سایه‌ی این حقیقت تعبیر کرد که اصول اخلاقی و ایمان معنوی آریایی‌ها از سایر قبایل متمایز بوده است تمدن و فرهنگی جدید، آن‌ها را از تورانیان متمایز می‌ساخته و همان‌گونه که در شاهنامه‌ی فردوسی توصیف شده به علت تعارض طولانی آنان با یکدیگر بوده است.

اشکال آیینی با گذشت زمان تغییر شکل داده و اگر اساس آن‌ها به درستی درک نشود گاه می‌تواند باعث سوء برداشت شود. پژوهشگران اروپایی نسبت به این جنبه‌ی دین، یعنی در جایی که نمادشناسی اسطوره‌شناسی فرشته‌شناسی و تعالیم و مراسم مذهبی مورد نظر است، چندان منصف نبوده‌اند. ما به همکاری فرشتگان و به عناصری نظیر آنچه در مراسم عشاء ربانی با خون و تن مسیح یکی گرفته می‌شود (نیرنگ = nirang = نیرو) باور داریم که بی‌شباهت به برخی از باورهای مسیحی در مراسم عشاء ربانی نیستند. اما نمی‌توانیم اثر روحانی (مینوی) برخی از مراسم را ببینیم. از این گذشته، ما پارسیان طبیعت را در کلیتش «پرستش» یا ستایش می‌کنیم و با این عمل، به نحوی (به قول کاولایل) «پرستش» آفریدگار طبیعت را بازمی‌شناسیم. ما تمامی وجوه طبیعت را ستایش

می‌کنیم، اقیانوس‌ها را، کوه‌ها و جنگل‌ها را، نور را در تمامی اشکالش و... از این راه حضور الهی را حس می‌کنیم.

تاریخ پارسیان، افسانه‌ها و سنت‌های بسیاری را دربرمی‌گیرد. شاهنامه‌ی فردوسی از کیانیان تا ساسانیان را در خود جای می‌دهد و در این میان نام‌ها را در هم می‌آمیزد، اما این گناه فردوسی نیست، چرا که این عصر پیش‌تاریخی فراز و نشیب‌هایی است که نه مکتوب شده و نه به یاد مانده است. اما در مسائل مربوط به دین، اصول پیش‌زردشتی ایمان مزدیسنی (که از جانب شاهان تا شاه و یشتاسب موعظه می‌شد) هسته‌ی این اصول باقی ماند، و به نوبه خود باعث تنویر تاریخ باستان گردید.

با سپاس از خانم مونیکا بوس Monica Bose برای کمکی که به ما در ترجمه‌ی این کتاب ارائه کرده است. همچنین از انتشارات دانشگاهی فرانسه (پاریس) برای اعطای مجوز لازم برای چاپ ترجمه‌ی انگلیسی از روی نسخه‌ی اصلی فرانسه، قدردانی می‌کنیم.

مطالعه‌ی این کتاب را به تمامی پارسیان و خوانندگان جدی توصیه می‌کنیم. از صمیم قلب از نویسنده‌ی آن که تعالیم ما را چنین با احترام مطالعه کرده است سپاسگزاری می‌کنیم. به زبان سرود دینی مسیحی: «در اعجاب، عشق و ستایش گم گشته‌ایم.» باشد که پارسیان را در جهت دنبال‌گیری گام‌های بعدی نویسنده به منظور فراگیری بیش‌تر درباره‌ی دین باستانی و تقویت ایمان ایثارگونه‌ی باطنی‌شان تشویق کند.

کیخرو جاماسپ آسا

بمبئی نوامبر ۱۶/۱۹۷۳

پیش سخن

هندوستان با شکوه والای بلندی‌های پر از برفش دل ما را می‌ریاید، اما با فراوانی بی‌پایانش مأیوسمان می‌کند.

ایران که به یونان و ریشه‌های اروپا نزدیک‌تر است و مابین هیمالیای رفیع و مجمع‌الجزایر فلسفه قرار دارد، کمابیش آشناتر به نظر می‌رسد. فلات خشک آن امتیازهای خود را دارد. در زیر آسمان صافش، پژوهشگر جدی یاد می‌گیرد که منابع نایاب است، و هیچ سنگی را نباید، بدون پشت و رو کردن رها کرد، و باید در دل سراب‌ها نفوذ کرد. گذرگاه‌هایی متروک به دین مزدایی می‌انجامند، در رگاب شاهزاده خانمی بی‌پروا، که به دو شاهزاده، یکی هندو، دیگری عرب، تاکنون پاسخ مثبت نداده است.

ایستگاه توقف من در آغاز کار طولانی ام و در مورد زبان شناسی‌های ایرانی، بنویت بریکتو، هینگ و رنو بوده‌اند.

این دومزیل بود که با دست‌گرفتن پژوهشی درباره‌ی زردشت، مرا برانگیخت تا پروژه‌ی مدت‌ها رها شده‌ای را از نو در دستور کار خود قرار دهم. مطالعه‌ی رساله‌های سمیون پترمان دست‌مایه‌ای در زمینه‌ی آشنایی مجدد من با یونان‌گرایی و فلسفه شد.

کاج‌بار به قول خود در باره‌ی خواندن دست‌نوشته‌ی کتابم وفا کرد: دومناش، ماریژان موله و ماریک نیز همکاری ارزشمندی با من داشتند، اولی با خواندن و نامگذاری دو مرحله‌ی پایایی این اثر، موله با در اختیار گذاشتن دست‌نوشته‌ی رساله‌اش، و ماریک با تصحیح صفحات نوشته‌ی من در باره‌ی سکه‌های کوشانی.

راهنمای من در زمینه‌ی باستان‌شناسی و پیکرنگاری: ادیث پوراد؛ در سکه‌شناسی،

گوپل و هایلز، در باستان‌شناسی و دین یونان: نوک و شوالیه بوده‌اند.

همکاران بسیاری، با فرستادن آثار خود، حتی پیش از چاپ آن‌ها، پراکندگی عظیم انتشارات درباره‌ی ایران‌شناسی و انزوای فیزیکی‌ای را که در آن به سر می‌بردم، جبران کردند.^(۱)

اولاً برای فرستادن نه تنها آثارش، بلکه تعدادی کتاب که در بمبئی به چاپ رسیده بود و یافتن آن‌ها در اروپا دشوار بود، دین بزرگی بر گردن من دارد.

سپاس صمیمانه از پوچ Puech، برای شکیبایی عظیمش در پیگیری گردآوری بطنی این اثر.

توجه خواهد شد که در آوانویسی، به شکل نظامندی از S، برای «ش» فرانسه، از x برای «خ» آلمانی، از u برای ou فرانسه و از c برای «ج» استفاده کرده‌ام. تا آن‌جا که زبان پهلوی مورد نظر است، ناهمگونی‌هایی در کار وجود دارد. کارشناسان می‌دانند که چنین چیزی ناگزیر روی می‌دهد.

۱. هایلز از افراد زیر نام برم و اگر کسانی از قلم افتاده‌اند امیدوارم مرا ببخشند. آسمون، بلی، یوسانی، بیانچی، یونفاته، دکتر بوسی، براندون، بورکرت، شومون، کوریلز، کولپ، کلوس، کورین، دورنر، بانو دروئر، دومون، ابلس، الباده، فرای، گایگر، گرشویچ، گیرشمن، گراتوسکی، هارماتا، هاینز، هیراباشی، هوفمان، هومباخ، جفری، خاتم کامنه‌وبر، ارواد کانگا، کلیما، جی. کوهن، کوپر، لنتز، لومل، میرهوفر، مسینا، مینورسکی، مورگن اشتایون، فویر، نیرگ، پگیلارو، رینگبوم، رینگرن، شدرا، اشمیت، اسپرلر، استروم، اسزمرنی، تاوادی، تیمه، تیچدنس، وادن بوگ، ویدن گرن، ویکاندر، ووست، یارشاطر و زرن.